

Landschapstriënnale Lingezen 2014 in beeld

Organisatie

Het programma - met de vier onderdelen Theater, Atelier, Etalage en Academie - is een uitwerking van het landschapsmanifestatie-ontwerp van hoofdcurator Henk van Blerck, landschapsarchitect bnt.

Landschapstriënnale Lingezege 2014 werd mogelijk gemaakt door de inzet van Schokland en water, Alterra, DLG, de curatoren (zie blz 6 en 7) en een grote groep vrijwilligers en sympathisanten. Een belangrijke rol speelden het T-team en het A-team (Ria Schottman, Theo Dhont, Ingeborg Snelleman, Arjen Spijkerman, Wim de Haas, Henk van Blerck, Joska Ausma, Rolf Müller, Kim Klaassen, Sanne Knol, Sannie Hornman, Eric Veltink, Nanning Barth, Ivana Zambeli, Laura Gerritsen, Franka van Gelder, Anneriek Simons). En natuurlijk de familie Van den Toorn, die de Bredelaar gastvrij ter beschikking stelde.

Financiële steun kwam van Provincie Gelderland, ministeries van I&M en EZ, CRa, DLG, EFLstichting, NL ingenieurs, Jaar van de Ruimte, Rabo Overbetuwe, LAVA en NVTL.

Delen van het programma werden verzorgd door o.a. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, DLG, Staatsbosbeheer, Niche, Blauwdruk, College Rijksadviseurs, Park Lingezege en klankbordgroep, IVN, Deltaprogramma Ruimte voor de Rivier, CASA, fbb, Landwerk, Kennislab voor Urbanisme, Puur Landschap, Ministerie van I&M, Terra Incognita, Rijkswaterstaat, N.H. Bosstichting, Heem, Het Oversticht, Het Gelders Genootschap, WUR, Jaar van de Ruimte, Alterra, Ruimte voor de Waal, NVTL, HKU, VHL, Lenteveld, gemeenten Amersfoort, Amstelveen, Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Enschede, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht.

Een ander landschap

De Landschapstriënnale in Park Lingezegen kwam om verschillende redenen als geroepen. De groene inrichting van de Over-Betuwe was in volle gang en het werd hoog tijd de honderdduizenden bewoners – waaronder tienduizenden nieuwkomers – in de stadsregio Arnhem-Nijmegen kennis te laten maken met hun nieuwe collectieve ‘binnentuin’ inclusief de twee grote werken in de uiterwaarden bij Arnhem en bij Nijmegen.

Daarnaast vond het bestuur van de Triënnale het een goed moment om het gesprek te openen over de vraag wie de verantwoordelijkheid voor een mooi en goed functionerend landschap kon adopteren na de beslissing van het Rijk die taak niet meer te vervullen. Zo kreeg het programma tegelijkertijd een regionale en een nationale betekenis en had het zowel een culturele als een maatschappelijke strekking. We kijken nu terug op een lange zomer van 2014 waarin curator Henk van Blerck in samenspraak met zijn deelcuratoren een groot aantal exposities, bijeenkomsten, evenementen en voorstellingen organiseerde. Voorliggend beeldverslag vormt daar het bewijs van.

Op basis van de massale deelname van de regiobewoners aan allerlei wandelingen, fietstochten en festiviteiten durft het bestuur de stelling aan dat het gebied dankzij de Triënnale versneld is ontdekt, en sterker in de mental map van de omwonenden is verankerd. Als oud-Nijmegenaar denk ik de toegevoegde waarde van Lingezegen voor de leefbaarheid en het vestigingsklimaat van de regio te begrijpen en ik vermoed dat dat voor de betrokken gemeenten ook geldt. Wat mij als Rijksadviseur vooral zal bijblijven zijn de discussies over het landschap van de toekomst. In een wat ruimer perspectief geplaatst zou je de aanleg van Park Lingezegen kunnen typeren als de laatste inspanning van de Nederlandse rijksoverheid om actief de ontwikkeling van het cultuurlandschap ter hand te nemen. Alle maatregelen die in het gebied zijn doorgevoerd en die de komende twee jaren nog worden genomen (de aankoop van landbouwgrond, het graven van nieuwe sloten en plassen, de aanleg van wandel- en fietspaden, de ontwikkeling en het beheer van bos- en natuurterreinen) zijn door de gezamenlijke overheden betaald.

Het ziet ernaar uit dat dat model van landschapsbouw door enkel publieke partijen voorlopig voor de laatste keer op deze schaal in Nederland is toegepast.

De vraag is welke instanties en personen vanaf nu aanspreekbaar zijn op hun verantwoordelijkheid voor het landschap van de toekomst. De debatten die daarover in het Triënnaleprogramma hebben plaatsgevonden laten twee denklijnen zien. De eerste lijn wordt geïllustreerd door wat zich momenteel voordoet in de eerdergenoemde uiterwaarden. De projecten Meinerswijk en Ruimte voor de Waal vormen een nieuwe referentie voor de wijze waarop de noodzakelijke ingrepen in het riviersysteem van ons land zo kunnen worden ontworpen, aanbesteed en uitgevoerd dat het stadslandschap van Arnhem en Nijmegen een enorme kwaliteitssprong kan maken. Het landschap profiteert voluit van deze ruimtelijke aanpassing als gevolg van de klimaatverandering.

De tweede denklijn is die waarin we andere partijen dan de overheden aanspreken op hun betrokkenheid en afhankelijkheid van een aantrekkelijk landschap. Denk maar aan de ziektekostenverzekeraars, de delfstoffenwinners, de energieleveranciers, de recreatieondernemers. Zij vormen de private krachten die direct of indirect hun belang bij een groene omgeving zouden moeten erkennen en bevestigen. Het Triënnalebestuur heeft Rolf Muller gevraagd om in kaart te brengen welke nieuwe landschappartners zouden willen opstaan om zich gezamenlijk hard te maken voor een nieuw cultuurlandschap. Onder de naam Forum Landschap zullen we het gesprek met hen gaan voeren. En in dat licht is het prachtig te kunnen melden dat de volgende Landschapstriënnale 2017 al een adres heeft: PARK21 in de Haarlemmermeer. Wordt vervolgd dus.

Namens het bestuur van de Stichting Landschapstriënnale,

Eric Luiten
Rijksadviseur voor Landschap en Water

Colofon

Samenstelling: Henk van Blerck

"It's not some game I play , it's in my DNA, it's what I do." (Donald Fagen)

in opdracht van College Rijksadviseurs (Eric Luiten)

Fotografie: Hanneke Baltjes, Frédérique Charbon (p 32-33) e.a.

Basis-huisstijl en actualisering logo door kleine Kunstjes en Hanneke Baltjes

Schokland en water bv | landschap ontwerp, beeld en verhaal

Inleiding

Er is tijdens deze landschapstriënnale flink gediscussieerd over de toekomst van ons landschap, dat we steeds vaker als park gebruiken. De essentiële betekenis van het landschap als ruimte om dieper adem te halen wilde ik met deze triënnale centraal stellen, juist in een tijd dat overheden de zorg en de vernieuwing van het landschap steeds vaker overlaten aan burgers en marktpartijen. Hoe gaat ons 'DIY-landschap' eruit zien? Hoe zal het tot stand komen en wat is de rol van landschapsarchitecten daarbij? Is er een ander type ontwerpen nodig? Hoe kunnen we er voor zorgen dat onze rijke traditie in het vormgeven aan ons cultuurlandschap in toekomstige planvorming doorklinkt?

25 studiedagen en symposia, 2 boeken, een heuse landschapstroonrede, 2 summerschools, 14 tentoonstellingen, 3 facebookpagina's, 1 website, meerdere youtube-films, vele excursies en een uitgebreid publieksprogramma onder de motto's Atelier, Theater en Etalage. Kortom er is heel wat gebeurd tijdens Landschapstriënnale Lingezegen 2014. We schatten het aantal deelnemers en bezoekers in totaal op zo'n 30.000.

Het programma viel uiteen in twee delen aansluitend op de twee hoofd-doelen van deze manifestatie. Allereerst wilde de organisatie het nieuwe Park Lingezegen laten ontdekken, zeker door de omwonenden. Daarnaast gaat het bij een Landschapstriënnale natuurlijk om de discussie over de toekomst van ons landschap. Beide doelen zijn gehaald. Lingezegen is op de kaart gezet.

a. Festival van de ontdekking van het park

Daarvoor zijn tientallen activiteiten georganiseerd waaraan in totaal meer dan 10.000 mensen hebben deelgenomen. Alleen al voor de muziek- en theatervoorstellingen kochten zo'n 5000 mensen een kaartje.

Bij die voorstellingen waren vaak lokale gezelschappen in de uitvoering betrokken. Het Elster Mannenkoor speelde bijvoorbeeld een dragende rol in de Kersentuin.

Vele fietsers en wandelaars zochten deze zomer het park op voor activiteiten als de plekkenmakerijen, survivalruns, fietsdiners. De feestelijke aankleding van het park met de gekleurde wimpels, als decor voor het festival van de ontdekking van het park, wezen de weg!

b. De landschapsacademie, denken, dromen en debat

Park Lingezegen werkte als podium én als voorbeeld voor de landschapsacademie. Op de bruispunten Bredelaar en Doornik vond een reeks aan studiedagen en seminars een inspirerende en kruisbestuivende plek. Voor allerlei disciplines was er iets van hun gading. Zowel voor professionals als geïnteresseerde leken. Ook verbleven op deze 'bruispunten' groepen 'young professionals' tijdens de summerschools. Vanaf De Park, Veurlent bij Nijmegen, het centrum van Arnhem en vanuit Wageningen werden boeiende en leerzame excursies georganiseerd o.a. door architectuurcentrum CASA en projectbureau Ruimte voor de Waal.

Velen bezochten de tentoonstellingen die veelal vrij toegankelijk voor iedereen te vinden waren in het landschap van de Bredelaar en Doornik. Men kwam in groepen speciaal voor bijvoorbeeld de Canon van het Nederlandse landschap. Nog meer mensen kwamen er eigenlijk per ongeluk terecht, tijdens hun wandelingen, of fietstochtjes door het park, over de Waaldijk, vanuit de dorpen, vanaf Nijmegen of Arnhem. Even de wind door je haar, een frisse neus halen. Zo was deze Landschapstriënnale vervlochten met het landschap, als essentiële ruimte om dieper adem te halen.

De Landschapstriënnale duurde heel de zomer, bijna vier maanden lang. Dat gaf de gelegenheid om het programma te laten groeien en drie fasen te laten doorlopen. De introductiefase viel voor de schoolvakanties en was met veel doe-activiteiten gericht op een breed publiek. De tweede fase omspande de zomervakantie. In die periode ging het om het ontvangen van wandelaars en fietsers bij de bruispunten. In de laatste periode kwam de Landschapstriënnale tot volle bloei omdat toen de landschapsacademie plaatsvond met iedere week minstens drie symposia voor deskundigen van allerlei disciplines en geïnteresseerde leken.

Dit beeldverslag is in die drie fasen geordend. Het geeft een indruk van het totaal - zowel van festival als academie - maar is zeker niet volledig. In het landschap is altijd meer aan de hand.

*Henk van Blerck, hoofdcurator
www.schoklandenwater.nl*

a. Festival van de ontdekking van het park

Vele organisaties leverden samen een programma voor een breed publiek

ATELIER ETALAGE

*Staatsbosbeheer (Arne Greven), St Landschapsbeheer Gelderland (Arjan Vriend)
Terra Incognita (Jan Maurits van Linge), St Landschapstriënnele (Eric Veltink)*

*Dienst Landelijk Gebied (Jan Heersche), Niche (Tiny Wigman en Jan Kersten),
Klankbordgroep Park Lingezege (Theo de Bruin) , St Landschapstriënnele*

Plekkenmakerij 1. in Speelbos	24 mei - 6 juni
Plekkenmakerij 2. Bouwen aan Mauritstoren bij Doornik	10 juni - 21 juni
Opening Landgoed Doornik bij de Mauritstoren	21 juni
Timescape, a festival of follies	27 juni - 22 sept
NVTL-jaarvergadering + excursies bouw dag Timescape	27 juni
Cursus Canon van het Nederlandse Landschap (ccld)	1-2 september
rondleidingen Canon van het Nederlandse Landschap	juni- sept
muzikale canon van het landschap, youtubecontest	2 juli - 22 sept
Levend Landschap-project gemeente Lingewaard	juni 2014-2015
Plekkenmakerij 3, Overleven bij de Poel (uitgest.)	13 sept

vanaf 14 juni	Elke zaterdag Warmoezerij Historische Tuin Lent
2 juni, 18 juli, 3 en 24 sept	Studium Generale KBG over gebruikersparticipatie
29 juni	Streekgala (DLG) + opening klompenpad (SLG)
29 juni	Triënnele Lingezege Junior Survival
5 juli	Zomerse picknick Lingezege, Hist. Tuinderij Warmoes Lent
6 juli	Survivalrun Landschapstriënnele Lingezege
3 en 8 juli	Planacaravan over wensen en dromen voor Lingezege
28 juni, 26 juli, 30 aug.	Farmersmarket, Historische Tuin Lent
29 juni	Opening Speelbos
30 aug.	Zomerfair bij De Woerd
6, 13, 20 sept.	Appelplukdagen Landwinkel De Woerd
31 augustus	Survival Speelbos Schuytgraaf
1,14 juni, 6 sept.	Paarden, mensen en landschap, demonstratie Paardenmaat

THEATER

Park Lingezege (Abe Veenstra), St Landschapstriënnele (Ingeborg Snelleman)

Aankleding bruispunten: decor voor landschapstheater	
i.s.m. Lenteveld en Ivana Zambeli	mei- sept
Welkom L'triënnele, onthulling kasteelkunstwerk, De Park	24 mei
Landschapstheater Halte Lingezege (Zijaanzicht)	6, 7, 8 juni
Mudboot: Case Mayfield, Rogier Pilgrim, Bredelaar	28 juni
Dag van het Park	29 juni
Bouw Kunstwerk Waterrijk	29 juni-sept
'De Kersentuin, zeer vrij naar Tjechov' door De Plaats	3 - 13 juli
Plaatsing edu-kunstwerk Wind of Change, NL Greenlabel	31 juli
Mudbootessie Ernie Halter en de Hubble OrkeStar, Bredelaar	16 augustus
'De Kersentuin, zeer vrij naar Tjechov' door De Plaats	11 - 21 sept
Mudbootessie Ladies of The Lowlands, Doornik	13 sept

Excursies

20 juni	Fietsdiner door het park vanuit Historische Tuin Lent
20 juni, 20 juli en 21 sept	Ommetje De Park, IVN Rijn-Waal en IVN Arnhem
25 juni	(Fiets) Vogels kijken in Waterrijk, met Koos Dansen
27 juni	(Fiets) Ontwerpers vertellen over Ruimte voor de Waal en Park Lingezege en hun ontwerp dillemma's
10 juli	Rondleiding aanwonenden Breedlersestraat
12 juli, 16 aug 13 sept	(Voet en OV) Expeditie Lingezege (CASA), met Hans Jungerius van Arnhem CS naar Nijmegen CS
17 juli	(Bus) Copijn, 250 jaar in het tuinvak (org. Nanning Barth)
24, 31 aug	(Bus en voet) Van Sonsbeek tot Lingezege (ccld)

b. Landschapsacademie, denken, dromen en debat

Curatoren: Henk van Blerck (Schokland), Wim de Haas (Alterra), Arjen Spijckerman (Alterra)
Curator Adem: Harry Harsema, curator Water: Michaël van Buuren, curator Forum: Rolf Müller

Studiedagen en symposia

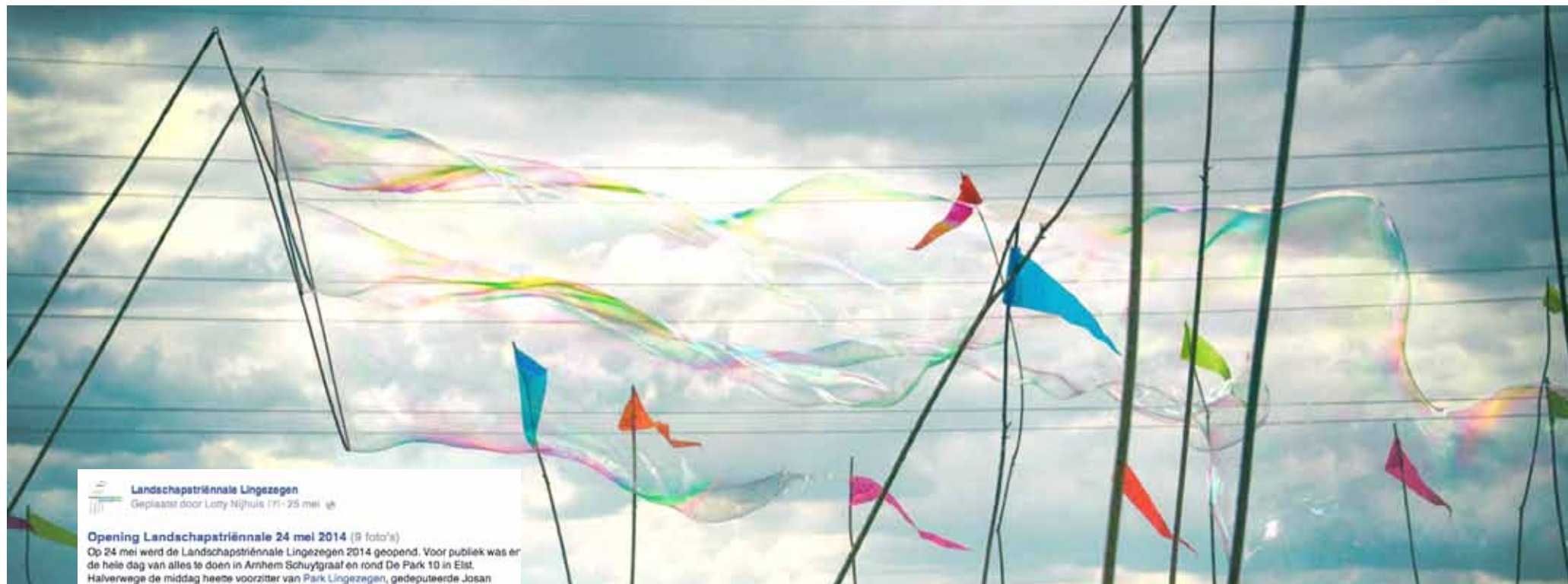
Openingslezing hoofdcurator Henk van Blerck en opening tentoonstellingen Doornik -	24 mei
Openingssymposium Landschap NL (DLG) -	19 juni
Midzomer landschapsdebat (Landwerk) -	20 juni
Summerschool Park van Toekomst (Kennislabs Urbanisme) -	2, 3, 4 juli
Symposium 'Ruimte om dieper adem te halen' (L3nnale) -	22 augustus
Summerschool (Puur Landschap) -	26, 27, 28, 29 augustus
Symposium Landschap op je brood (OOR, 3nnale) -	26 augustus
Diner Pensant I, Van wie is het landschap? (Alterra, CRa) -	27 augustus
Symposium 'Landschap van de Vooruitgang' (RCE) -	5 september
Masterclass Waterproof en Klimaatsbestendig (min. I&M) -	10 september
'Dag v.d. ervenconsulent' (Het Oversticht, Gelders Genootschap) -	11 september
Festival van het Landschap (NVTL) -	12 september
Werkbijeenkomst 'Landschap 3.0 (Rijkswaterstaat en I&M) -	12 september
Netwerkdag Provincie en gemeenten (Prov Gelderland) -	12 september
Bijhouwerlezing en Bijhouwerprijs (N.H. Bosstichting) -	12 september
Collegereeks Reflecting on Urban Parks (WUR) -	11, 16, 17, 18 sept
Landschap, draagvlak en verandering (l'3nnale, uitgest.) -	16 september
Landschapstroomrede Kester Freriks, Joyce Roodnat -	16 september
Debat Water en Landschap (Waterschap, uitgest.) -	17 september
Masterclass Waterproof en Klimaatsbestendig (min. I&M) -	18 september
Ruimte waarin alles samenkomt (l'3nnale, uitgest.) -	18 september
Nationale Heemdag (Heem) -	19 september
Symposium (St Heg en Landschap) -	19 september
Ontwerpers-dilemma's, over Ruimte voor de Waal (RvdW) -	19 september
Oogstdag: bijeenkomst provinciaal adviseurs (CRa) -	22 september
Oogstdag: Slotsymposium (sL3nnale m.m.v. Alterra, JvdR) -	22 september
Oogstdag: Diner Pensant II, Forum (CRa, Alterra) -	22 september
Studium Generale Bewonersparticipatie (KBG L'zegen) -	25 september

Tentoonstellingen

Ruimte om dieper adem te halen	L'3nnale, Blauwdruk, ontwerpers
Eregalerij van Nederlandse parken	Mieke Latijnhouwers, Lila Sheybani i.s.m. Entente Florale
Canon van het Nederlandse Landschap	Studio Pothoff i.s.m. Bord Busters
Landschap NL	DLG (Livina Tummers), Ingeborg Snelle-man, Vandatsoortdingen
Landschap van de Vooruitgang	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Landschapsplan Nederland	Staatsbosbeheer m.m.v. Kasteel Groeneveld en WUR, speciale collecties
Heem brengt natuur dichtbij	Heem/Ciran
Panorama Doornik	Blauwdruk, Wim Huijser
Leven in de delta (Mekong, Rijn)	Blauwdruk, EFL stichting
Duurzame landschapsarchitectuur	Blauwdruk, NVTL
Ontwerpen aan de Delta	Deltaprogramma Ruimte vd Rivieren
Common Mile, de gewone boom	DLG, Hogeschool Van Hall Larenstein
Ontwerpen aan Lingezege	Hogeschool Kunsten Utrecht
Bouw nieuwe stal voor 2000 geiten	Fam. Van den Toorn, gastvrij op Bredelaar

Publicaties, web, etc

'Ruimte om dieper adem te halen', uitgeverij Blauwdruk
De Bijhouwerlezing 2014, door Marinke Steenhuis
'Leren kijken', Meto J. Vroom, uitgeverij Blauwdruk
'De Landschapstroomrede', Kester Freriks en Joyce Roodnat
'Bomen en struiken van hier', stichting Heg en Landschap
Website Landschapstriennale.nl en facebookpagina landschapstriennale
Planacaravan-youtubefilm: 'Park Lingezege wat betekent het voor u?'
Facebookwedstrijden 'Eregalerij Nederlandse Parken' en 'Timescape, a festival of Follies'. Digiboek Timescape: http://issuu.com/terra-i/docs/timescape_eindpublicatie
En verder o.a.: Kick-off op Schip van Blaauw, (Wageningen, 171013), 3nnalecafé Intratuin Elst (1 april), bijeenkomst met aanwonenden Breedlersestraat (2 april), NVTL en NLingenieurs jaarvergadering, Triënnaletreffen, voor ondernemers en beleidsmakers.

Landschapstriennale Lingezen
 Geplaatst door Lotty Nijhuis (17-25 mei '14)

Opening Landschapstriennale 24 mei 2014 (9 foto's)
 Op 24 mei werd de Landschapstriennale Lingezen 2014 geopend. Voor publiek was er de hele dag van alles te doen in Arnhem Schuytgraaf en rond De Park 10 in Elst. Halverwege de middag heette voorzitter van Park Lingezen, gedeputeerde Josan Meijers, de Landschapstriennale welkom.

Fase 1: De introductiefase

De opening was een succes, zowel het ceremoniële welkom-deel dat onder verantwoordelijkheid van de parkorganisatie viel (l), als de inhoudelijke en feestelijke aftrap bij Doornik (r).

In de openingslezing introduceerde hoofdcurator Henk van Blerck het thema 'landschap als ruimte om dieper adem te halen'. Hierna werd buiten op Landgoed Doornik het glas geheven en kon men de tentoonstellingen bij Doornik bezoeken.

Tentoonstellingen bij Doornik: 'Panorama Doornik' (rechts), 'Leven met Water' (links), 'Ontwerpen aan de delta' (onder).

Daarnaast stond bij Doornik nog de tentoonstelling 'Duurzame Landschapsarchitectuur'.

Locatie-theater van zowel Halte Lingezen als muziektheater De Plaats: ieder een reeks uitverkochte **voorstellingen**. Mudbootsessie met Case Mayfield, Rogier Pilgrim in de open schuur op de Bredelaar.

Landschapstriënnale Lingezen 2014 in Beeld

Twee **survivalruns**, één voor jeugd en één voor volwassenen met honderden deelnemers en nog meer toeschouwers. Ook het Streekgala en de opening van een nieuw **klompenpad** door Stichting Landschapsbeheer Gelderland werden druk bezocht. Mensen genoten actief van de Zomerse **picknick** Lingezen op Historische Tuinderij Warmoes in Lent.

131 bereikte personen

Bericht promoten

Vind ik niet meer leuk · Reageren · Delen

2

Twee afleveringen van de **Plekkenmakerij**: Het Wilgenkasteel bij De Park en de Mauritstoren bij Doornik. De **summerschool** op Doornik bruipte van de energie en leverde bijzondere inzichten op in het park van de toekomst op. Ondertussen begon de Landschapstriënnale ook op Facebook te leven. Men kondigde activiteiten aan en vertelde hoe ze geweest waren. Bijvoorbeeld excursies naar het project Ruimte voor de Waal met het nieuwe eiland Veurlent. Lunchen in de boomgaard van de Bredelaar, of een fietsdiner vanuit Lent.

Landschapstriënnale Lingezegen 2014 in Beeld

Onze Prachtige Waal!

Aankomende vrijdag is er de excursie 'Ruimte voor de Waal'. Een van de ontwerpers neemt u mee in alle mooie plannen voor deze rivier. Deelname is vijf euro, de laarzen kunt u lenen.

Aanmelden kan hier:

<http://www.parklandschap.nl/Webshop/Product/Excursies-en-Lezingen/-Excursie-Ruimte-voor-de-Waal1.html>

Er zijn uiteraard voldoende aanmeldingen nodig, anders is er een herkansing in september. (4 foto's)

243 bereikte personen

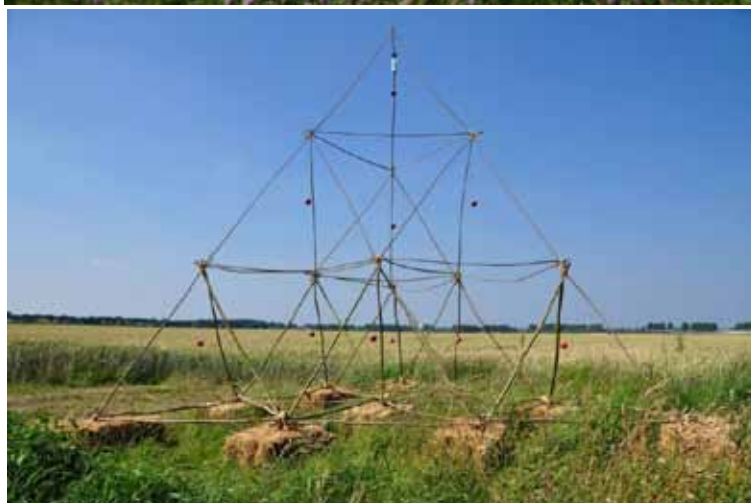
Bericht promoten

Vind ik niet meer leuk · Reageren · Delen

👍 7 💬 1 ➦ 1 keer gedeeld

Timescape, a festival of follies
vanaf 27 juni op zes locaties. Het verval
werd iedere week met een foto vastge-
legd en het facebookpubliek sprak haar
voorkeur uit.

Tentoonstelling **Landschapsplan Nederland** van Staatsbosbeheer en de tentoonstelling **Landschap NL** van de Dienst Landelijk Gebied vormden een mooie invulling van de ruimten in het oude kantoorgebouw van De Bredelaar.

Ondertussen ook nog: bijeenkomsten over burgerparticipatie en parkbeheer, een Dag van het Park. HKU en Larenstein leverden tentoonstellingen n.a.v. studentenwerk. Stichting Heem richt een kleine tentoonstelling in waarin het gedachtegoed van Professor Zonderwijk doorklinkt .

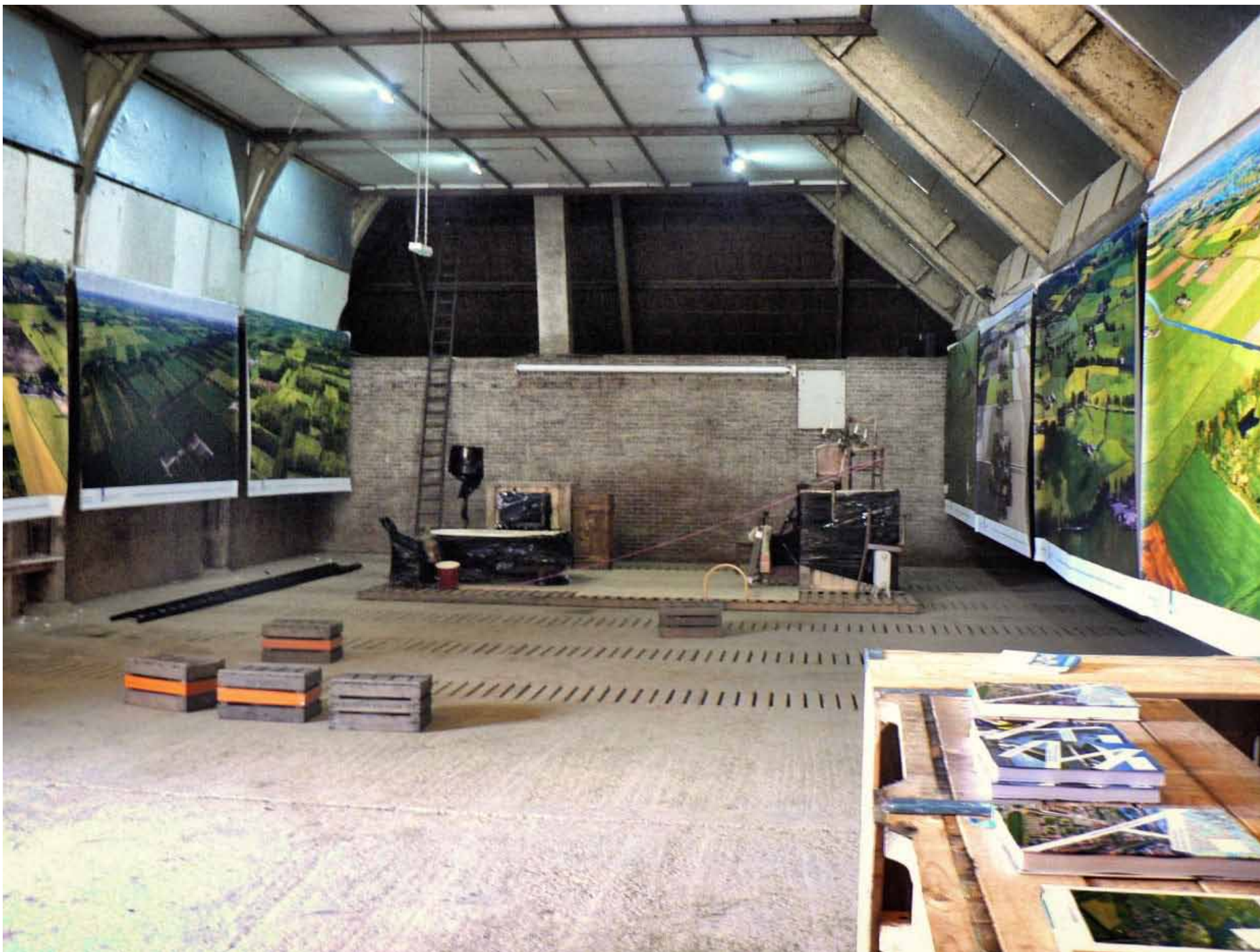

De **Eregalerij van Nederlandse Parken** in de kas van de Bredelaar: welk park krijgt de meeste likes op Facebook? Men deed vanuit heel Nederland mee via internet, maar de stand werd in de kas bijgehouden op kleine schoolbordjes en krijt.

Achter de Bredelaar midden tussen de akkers van het levend cultuurlandschap stond de tentoonstelling **Canon van het Nederlandse Landschap** (r).

De Triënnale liet 9 digitale **nieuwsbrieven** verschijnen om activiteiten aan te kondigen. Hiernaast een fragment van de eerste. Daarin werd aangekondigd dat Gedeputeerde Jan Jacob van Dijk in debat zou gaan met o.a. Eric Luiten, Rijksadviseur voor Landschap en Water, tijdens het **midzomerlandschapdebat**. Dit debat, op een overvolle Bredelaar, was de eerste gelegenheid waar de oude aardappelschuur werd gebruikt als conferentiezaal. Het was een prelude op het debat dat in de derde fase van de Landschapstriënnale vanuit allerlei invalshoeken zou worden gevoerd.

In deze schuur stelde de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed haar **tentoonstelling 'Landschap van de vooruitgang'** op. Deze werd voor de Triënnale uitgebreid met 8 grote luchtfoto's van 'wederopbouw-landschappen', die na de tweede wereldoorlog in het kader van ruilverkavelingen en herstel oorlogschade werden heringericht. Met die plannen kreeg de ontwikkeling van landschapsverzorging en landschapsbouw een enorme impuls en de discipline landschapsarchitectuur groeide daarin mee. Inmiddels zijn deze nieuwe landschappen van een ouderdom dat ze tot het piepjong erfgoed gerekend kunnen worden. Wat kunnen we van deze Landschappen van de vooruitgang leren?

Het podium in de aardappelschuur was tevens het decor van de voorstelling **'De Kersentuin, heel vrij naar Tjechov'** die muziektheatergroep De Plaats daar zou gaan opvoeren in juli en september. Een badkuip, schemerlampen en andere huisraad staan klaar voor een verhuizing. In de Kersentuin twijfelt de eigenaresse van een grote boomgaard of ze de prachtige oude boomgaard, waar haar familie zo veel had meegemaakt, zou moeten verkopen. Van de opbrengst zou ze haar schulden kunnen aflossen, maar de boomgaard zou plaatsmaken voor vakantiehuisjes. Dat stuk zou je kunnen vergelijken met ontwikkelingen in ons huidige landschap.

Nieuwsbrief 1: 22 mei - 4 juni 2014

"Ik geniet van de weelde van de Waal maar ervaar dagelijks dat hier alles van waarde weerloos is" - Bewoner van de Betuwe in de expositie 'Leven met water'

Eerste voorstellingen theaterbustour Halte Lingezen

Stap in de bus en laat u verrassen door theater en muziek terwijl u door het Betuwse landschap rijdt. Op 6, 7 en 8 juni vertrekken de eerste drie stadsbussen vanaf Halte Lingezen. Onderweg vertellen toneelspelers, muzikanten, zangeressen en koren de reizigers hun verhaal. Een onvergetelijke reiservaring!

[Lees meer >](#)

Vogels kijken in Waterrijk

Een park in aanleg zoals Park Lingezen biedt prachtige kansen voor (nieuwe) diersoorten. Deelgebied Het Waterrijk is bij uitstek de plek waar u (nu al) vogels kunt spotten. Fotograaf en natuurkenner Koos Dansen neemt u in juni figuurlijk en letterlijk mee op reis, om te laten zien hoe vogels gebruik hebben gemaakt van het nieuwe landschap. 4 juni kunt u ...

[Lees verder](#)

Gedeputeerde en Rijksadviseur in debat

Geen enkele overheid lijkt meer de verantwoordelijkheid te nemen voor het landschap. Landwerk vindt het hoog tijd voor een debat: want wie is er nog wel verantwoordelijk? Onder andere Jan Jacob van Dijk (gedeputeerde provincie Gelderland), Sylvio Thijsen (directeur Staatsbosbeheer) en Eric Luiten (Rijksadviseur voor Landschap en Water) komen meedebatteren. Ook meedoen? U kunt zich nu aanmelden!

20 juni, 15.00 uur, Bruijspunt De Bredelaar.

Fase 2. Vakantie in Lingezege

In de tweede helft van juli organiseerde Arnhems architectuurcentrum CASA meerdere keren **Expeditie** Lingezege, waarbij men vanaf het centrum van Arnhem via Meinerswijk en Arnhem-Zuid lopend door Lingezege ging, om 's avonds in Nijmegen te eindigen.

Vanuit Wageningen werd een geslaagde **excursie** met Lia en Jorn Copijn naar tuinen en parken in de regio georganiseerd (onder). Routebureau regio Arnhem Nijmegen riep het Rondje Park Lingezege uit tot 'Route van de Maand' en IVN regelde Ommetje De Park. Groepen vanuit verschillende delen van het land bezochten de bruispunten, jaarvergaderingen van NVTL en NL-ingenieurs vonden er een prachtige entourage.

Landschapstriënnale Lingezege 2014 in Beeld

Maar voor het grote publiek was het meest opvallende natuurlijk de Dag van Elst als eerste dag van de Nijmeegse Vierdaagse (onder). De meeste lopers zullen er amper tijd voor gehad hebben, maar een glimp van tentoonstellingen verspreid door het park zullen ze zeker hebben opgevangen. Zoals van de **Common Mile**, 10 borden langs de Breedlersestraat met informatie over de 'gewone' bomen waar we meestal zo achteloos aan voorbij gaan, maar die belangrijk zijn voor ons welbevinden.

De ontwerpers van Park Lingezen en uitgeverij Blauwdruk pakten de kleine schuur op de Bredelaar in met een prachtige tentoonstelling gebaseerd op het boek **'Ruimte om dieper adem te halen'**.

Landschapstriënnale Lingezen 2014 in Beeld

‘Een veranderende wind die een duurzame toekomst met zich meebrengt.’ Dat symboliseert het kunstwerk **Wind of Change** dat ter gelegenheid van Landschapstriënnale Lingezege in Park Lingezege staat opgesteld.

In de maand augustus regende het veel. Toch bleef er een stroom van mensen die vaak bedoeld, soms ook per ongeluk, bij de tentoonstellingen of activiteiten verzeild raakte. Soms zelfs uit het buitenland, zoals de groep fietsers uit België op de foto hiernaast. Deze Triënnale is immers verweven in het landschap van Lingezen, veelal gewoon buiten, meestal gratis, voor iedereen. Typisch landschap.

Landschapstriënnale Lingezen
Geplaatst door Hanneke Baltjes [?] · 23 augustus ·

Koffie met gebak, lunch én, wat een geluk, het verhaal bij 'Canon van het Nederlandse Landschap' met de hoofdcurator zelf!

304 bereikte personen

Bericht promoten

Vind ik niet meer leuk · Reageren · Delen

10 1 keer gedeeld

De Eregalerij en Timescape bleven bezocht worden, niet alleen in het veld maar ook op Facebook. Daar kon gestemd worden op het mooiste park en de mooiste folly. Zo had de Triënnale dus minstens drie Facebookpagina's!

Nóg een uitverkochte **Mudbootsessie**: Ernie Halter en Hubble OrkeStar.

Ondertussen waren de voorbereidingen voor de Landschapsacademie in volle gang. Bijvoorbeeld een provisorische douche voor deelnemers aan de Summerschool eind augustus.

Zo is deze Triënnale er gekomen: met minimale middelen op basis van inventiviteit, bezieling en samenwerking.

Fase 3. De Landschapsacademie

In september kwam - zoals bedacht - de Landschapstriënnale tot volle ontplooiing. Het midzomerlandschapsdebat, de summerschool op Doornik en de bijeenkomsten die de klankbordgroep organiseerde over gebruikersparticipatie vormden de preludes voor de Landschapsacademie.

Van 22 augustus tot 22 september vonden er op de Bredelaar en op Doornik iedere week meerdere studiedagen plaats.

Het team dat de academie voorbereidde werd versterkt met een aantal vrijwilligers zodat de academie met een minimaal budget gerealiseerd kon worden. De meest activiteiten waren drukbezocht. Hierna een aantal beelden die een indruk geven van de grote opkomst en de opbouwende sfeer tijdens al die bijeenkomsten.

De Landschapsacademie begon op 22 augustus met een goed bezocht **minisymposium 'Ruimte om dieper adem te halen'**. De uitgenodigde nieuwe wethouders kregen tips voor het toekomstig beheer, o.a. van de Lingezen-ontwerpers (Berdie Olthoff, Jeroen Bosch, Jan Heersche en Abe Veenstra), winnaars van de Summerschool en ervaringsdeskundigen uit Arnhem (Jeroen Glissenaar) en het Rijk van Nijmegen (Lummina Horlings).

Niet iedereen bleek blij met de komst van Park Lingezen.

De dagvoorzitter moest aan het eind van het symposium een boze buurtbewoner kalmeren.

Bij deze gelegenheid werd door Mieke Latijnhouwers de winnaar van de Facebookwedstrijd Eregalerij van Nederlandse Parken bekend gemaakt (linksboven). Het Maximapark bleek in de laatste stemweek Park Sonsbeek met enkele honderden stemmen voorbij te zijn gestreefd.

Landschapstriënnale Lingezege 2014

Nieuwsbrief 7: 13 augustus - 25 augustus 2014

Inspiratie over voedsel in de verstedelijkte regio

Welke rol kan voedsel spelen in de toekomst van de regio Arnhem-Nijmegen? Tijdens het symposium 'Landschap op je brood' zullen verschillende sprekers u prikkelen met ideeën om creatief met het thema voedsel om te gaan.

Op 26 augustus (12.00 - 13.00 uur, Bruijspunt De Bredelaar) bijt Gerard Titulaer het spits aan. Titulaer is oprichter van Gebiedscoöperatie Oregional en Stichting Landwaard. Een inspirerend verhaal over regionale voedselproductie en het versterken van de relatie tussen stad en platteland, rechtstreeks uit de praktijk.

Op 27 augustus (9.00 - 11.00 uur, Viola 3, Bemmel) kunt u luisteren naar twee sprekers van Wageningen UR. Renze van Och spreekt over Metropolitan Food Clusters en Agroparks, en gaat in op de vraag hoe we op een duurzame manier de stedelijke bevolking kunnen voeden. Vincent Kuypers vertelt u alles over Park Supermarkt, een recreatief en educatief park waar het mondiale voedselassortiment van een hedendaagse supermarkt wordt verbouwd en verkocht.

'Landschap op je brood!' wordt georganiseerd in het kader van een [summerschool](#), waarin studenten en young professionals nadenken over de toekomst van kassengebied Bergerden. Er zijn nog een paar plaatsen vrij!

De tweede **summerschool** vond eind augustus plaats en verkende de toekomstmogelijkheden voor het glastuinbouwgebied bij Bergerden dat op de overgang van Arnhem-Zuid, Huissen en Park Lingezege ligt. Naast Eric Luiten hield een reeks van deskundigen een lezing ter inspiratie van de deelnemende young professionals. Zo werd het **symposium 'Landschap op je brood'** ook voor meer mensen toegankelijk. Opdrachtgever Crystal Palace was verheugd met de verfrissende uitkomsten!

Eind augustus verwelkomde gedeputeerde en parkvoorzitter Josan Meijers een select gezelschap van bestuurders en belangenvertegenwoordigers op de Bredelaar voor een **Diner Pensant** over de toekomst voor het landschapsbeleid.

Groot succes was het **RCE-congres 'Landschap van de Vooruitgang'** met als dagvoorzitter Bert van Meggelen. Zo'n 160 mensen volgden de lezingen, workshops en excursies. De mogelijkheden van het erf van de Bredelaar, een typische wederopbouwboerderij, werden optimaal benut.

De toekomst van het erf stond centraal tijdens de **'Dag voor de ervenconsulent'**, op 11 september georganiseerd in samenwerking met Het Oversticht. Boerenerven zijn de schakels in het landschap, maar de erven veranderen in hoog tempo. Aan de hand van drie stellingen is gediscussieerd met het gemêleerde publiek van ambtenaren, ontwerpers, adviseurs, onderzoekers, bestuurders en gebruikers.

De ervenconsulenten:

"Wij bereiden ons voor op de toekomst. Deze dag heeft niet alleen ons, maar iedereen veel nieuwe inzichten gegeven. Vele nieuwe contacten zijn gelegd en veel ideeën zijn opgedaan. Wij kijken met heel veel genoegen terug op deze dag. Wij gaan u weer ontmoeten in het veld.

Als ervenconsulenten van het Gelders Genootschap en Het Oversticht kunnen wij u adviseren over de toekomst van erven in uw gemeente, nieuw beleid omtrent vrijkomende erven, ruimtelijke kwaliteit bij particuliere initiatieven en andere ontwikkelingen in het landschap. Wij vormen samen met de ervenconsulenten van Noord-Holland, Utrecht en Groningen het platform Ervenconsulenten. Meer informatie vindt u op onze site www.ervenconsulent.nl."

(uit: verslag van de dag van de ervenconsulent)

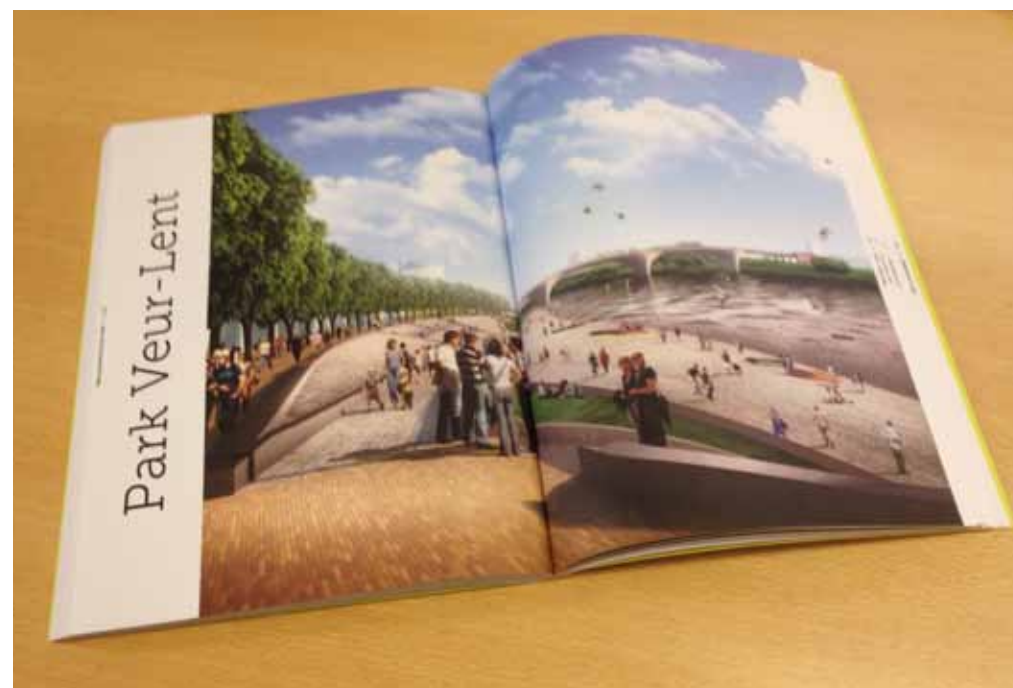

Vrijdag 12 september was een heel drukke dag. 's Ochtends was in samenwerking met de Provincie en Bureau Niche een **netwerkdag voor bestuurders en ambtenaren van de Gelderse gemeenten** georganiseerd (beelden op linkerpagina). Na een aantal lezingen en discussie ging men in groepen uiteen. Ieder van de vier park-gemeenten - Arnhem, Nijmegen, Overbetuwe en Lingewaard - had namelijk een excursie voorbereid en men bezocht en besprak concrete voorbeelden van landschapsontwikkeling in de praktijk. Men was het erover eens dat zo'n netwerkbijeenkomst vaker gehouden zou moeten worden.

Ook langs de Waal bij Doornik gebeurde van alles. Begin september hield de Klankbordgroep van Park Lingezegen er weer een goedbezochte aflevering in hun Studium Generale. Daarna werden nog door Rijkswaterstaat, Ministerie van I&M en het Waterschap excursies en masterclasses georganiseerd. Projectbureau **Ruimte voor de Waal** van de gemeente Nijmegen nam meerdere malen mensen trots mee het gebied in om te laten zien hoe men hier vernieuwend met het landschap omgaat. In **het boek 'Ruimte om dieper adem te halen'**, dat ter gelegenheid van de Triënnale verscheen, wordt Park Veur-Lent besproken als "Park van de 21ste eeuw" waarin een waterbouwkundige en stedenbouwkundige opgave zijn geïntegreerd. Het is een bijzonder voorbeeld in de toch al bijzondere reeks parken die de regio Arnhem- Nijmegen rijk is!

Van links naar rechts: Michiel Ruis (I&M), Rienst Dijkstra (Rijksadviseur voor Infrastructuur en Stad) en Cees Brandsen (Rijkswaterstaat): 'Ruimtelijke kwaliteit is een fantastisch begrip. En we moeten het meenemen in elke opdracht.'

Hoe zorg je er als overheden voor dat water- en mobiliteitsprojecten ook een verrijking zijn voor de omgeving? Zonder dat het extra geld kost? Dat is de uitdaging waar veel opdrachtgevers binnen de overheid tegenaan lopen. Projectleiders, managers en ruimtelijk experts deelden hun ervaringen op de studiedag **Landschap 3.0**. Deze werd georganiseerd door het ministerie van Infrastructuur en Milieu, met behulp van de expertise van Rijkswaterstaat.

Het was een levendige en inspirerende bijeenkomst waarop de aanwezigen ervoeren dat expliciete aandacht voor ruimtelijke kwaliteit een goede basis is voor nauwe samenwerking met andere partijen. De organisatoren maakten duidelijk dat dit bij het programma Ruimte voor de Rivier zeker is gebleken. "Het leidt tot een soepele besluitvorming en een betere omgevingskwaliteit. Het vernieuwde Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) is een extra steun in de rug voor deze aanpak."

Impressie van Landschap 3.0, uit het artikel 'Van ruimtelijke kwaliteit worden we allemaal rijker' dat ministerie van I&M en Rijkswaterstaat opstelden.

Op 12 september organiseerde de N.H. Bosstichting de **Bijhouwerlezing** die uitgesproken werd door Marinke Steenhuis. Een bomvolle zaal werd meegenomen in de geschiedenis van het vak landschapsarchitectuur in Nederland met een speciale aandacht voor werk en opvattingen van Meto J. Vroom, emeritus hoogleraar landschapsarchitectuur aan de Universiteit in Wageningen.

Die kreeg daarna namelijk de **Bijhouwerprijs** uitgereikt uit handen van Eric Luiten als voorzitter van de N.H. Bosstichting. De lezing werd voorafgegaan door een welkomstwoord van Kees Slingerland namens de Triënnale en na afloop bruide de Bredelaar weer.

Blauwdruk presenteerde Meto Vroom's nieuwe boek: 'Leren kijken'.

Vrijdag 12 september werd in stijl afgesloten met het **Festival van het Landschap** op Doornik, georganiseerd met de NVTL. Veel tuin- en landschapsarchitecten van de oude en jonge generaties hebben elkaar daar ontmoet.

Landschapstriënnale Lingezege 2014 in Beeld

Unieke voorstelling in een oude aardappelschuur, een boomgaard, een kas:
'De Kersentuin, zeer vrij naar Tsjechov' van De Plaats. Dit weekend voor het
laatst! Kaartjes koop je hier:

<http://theaterdeplaats.nl/seizoen2014/dekersentuin>

De Kersentuin « De Plaats
theaterdeplaats.nl

De Plaats komt, eindelijk!, met een langverwachte opvolger van de voorstelling
Eiland Batouwe (2010 in het gebied Lingezege): De Kersentuin, zeer vrij naar
Tsjechov. De Plaats speelt Tsjechov. Maar dan wel op z'n Plaats! In het kader van de
Landschap triënnale 2014 ensceeneert De Plaats een avontuurli...

247 bereikte personen

Bericht promoten

Vind ik niet meer leuk · Reageren · Delen

8 1 1 keer gedeeld

Jijzelf en 7 anderen vinden dit leuk.

Schrijf een reactie...

Roland Bierdrager Was een mooie voorstelling. Nu geschiedenis.

Vind ik leuk · Beantwoorden · 22 september om 16:15

Schrijf een reactie...

Landschapstriënnale Lingezege

Geplaatst door Lotty Nijhuis [?] · 19 september

Weet je het nog, die gekke bouwwerken die eind juni door
landschapsarchitecten her en der in [Park Lingezege](#) zijn neergezet?
Maandag a.s. tijdens de Oogstdag wordt de publieksprijs van dit Festival of
Follies uitgereikt!

<https://www.facebook.com/pages/Timescape/745682662150249>

Timescape

Landschapsarchitecten bouwden zes follies in park Lingezege.

Landschapsarchitecten bouwden zes follies in park Lingezege.

De mudbootsessie op 13 september bracht **Ladies of the Lowlands**, met onder
andere Celine Cairo. Ver van tevoren uitverkocht. Ook de tweede reeks voorstel-
lingen van De Kersentuin was snel uitverkocht. Op 21 september waren kaarten
gereserveerd voor alle vrijwilligers. Dat was de laatste voorstelling. Daarom
was het niet alleen ontroerend voor de mensen in het publiek, maar ook voor de
acteurs en muzikanten zelf. Zo intensief met elkaar opgetrokken en dan is het
afgelopen.

Landschapstriënnale Lingezege

Geplaatst door Hanneke Baltjes [?] · 16 september

Ademloos geluisterd naar de prachtige mijmeringen van Joyce Roodnat, gelardeerd met landschapsbeelden die foto's lijken, maar door subtiele lichtgolven in het water of het plotseling overvliegen van een vogel filmbeelden blijken; de spannende 'samspraak', bol van herinneringen, én (het is per slot van rekening de derde dinsdag van september): een inspirerende troonrede van Kester Freriks!

131 bereikte personen

Bericht promoten

Vind ik niet meer leuk · Reageren · Delen

👍 7 💬 3 ➦ 1 keer gedeeld

👍 Jijzelf, Henk van Blerck en 5 anderen vinden dit leuk.

Populairste reacties ▾

Schrijf een reactie...

Henk van Blerck dankjewel joyce en Kester!

Vind ik leuk · Beantwoorden · 17 september om 0:53

Hanneke Baltjes superavond, heel inspirerend!

Vind ik leuk · Beantwoorden · 16 september om 23:50

Landschapstriënnale Lingezege Een kleine terugblik op de avond én de volledige troonrede staat inmiddels op onze website:

<http://landschapstriennale.nl/nieuws/de-landschapstroonrede/>

Landschapstriënnale Lingezege 2014 in Beeld

De derde dinsdag van september, daar hoort een troonrede bij en tijdens de Landschapstriënnale zou dat een **landschapstroonrede** moeten zijn. Kester Freriks schreef deze en droeg hem voor op de Bredelaar. Voor die gelegenheid werden met elementen van de 3nnale-huisstijl - appelkisten, wilgentenen en wimpels - twee tronen gemaakt. Eén was er voor Kester, de ander voor Joyce Roodnat die voorafgaand aan de troonrede een dichtelijke bespiegeling hield over het landschap en het wandelen.

In de laatste week van de Triënnale leek de organisatie ten onder te gaan aan haar succes. Het aanbod aan bijeenkomsten was te groot voor de doelgroep. Gelukkig zijn er mogelijkheden om enkele activiteiten - zoals de Green Lowlands - uit te stellen naar volgend jaar. Dan kunnen ze deel worden van het programma van het Jaar van de Ruimte.

Op vrijdag 19 september stond zowel op Doornik als op de Bredelaar biodiversiteit in relatie tot het beheer van het landschap centraal en dan met name de vegetaties en de beplantingen. Op Doornik (links) organiseerde de stichting Heg en Landschap een bijeenkomst met sprekers Louise Vet (directeur Nederlands Ecologisch Onderzoeksinstituut – NIOO), Bert Maes (Ecologisch adviesbureau Maes) en Louis Dolmans (Heg&Landschap). Die laatste bood gedeputeerde Meijers het nieuwe boek '**Bomen en Struiken van hier**' aan.

Op de Bredelaar vond de jaarlijkse **Nationale HEEMdag** plaats. Op die dag presenteren de acht bedrijven die volgens de principes van HEEM werken ieder een project. Het doel van Heem is natuurlijk groen, en daarmee natuur, dicht bij mensen te brengen en bij te dragen aan de biodiversiteit in Nederland. Het natuurlijke groen wordt toegepast in gemeentelijk groen, woonwijken, bedrijfsterreinen, industriegebieden maar ook in tuinen. Dit jaar heeft Binder Groenprojecten uit Poortugaal de Landelijke Heem-Natuurprijs 2014 gewonnen met het project 'Natuurdak & Omgeving Q8 KPE-Raffinaderij Rotterdam'. Thod Binder en Rob Luyk ontvingen de prijs uit handen van vakjurylid Kim van der Leest.

De laatste dag van de Triënnale werd de Oogstdag genoemd. Die begon met een lunchvergadering waarvoor de Rijksadviseur voor Landschap en Water zijn collega's bij de provincies had uitgenodigd. De uitwisseling van ervaringen en ideeën verliep zo stimulerend dat men besloot om vaker zo'n 'grote groep'-overleg te plannen. De groep breidde zich in de loop van de middag uit met politici en betrokkenen bij de Triënnale.

Landschapstriënnale Lingezen 2014 in Beeld

Zo was er bij het **slotsymposium** weer een groep van zo'n 150 mensen die luisterden naar verhalen van achtereenvolgens: gedeputeerde Jan Jacob van Dijk, Jannemarie de Jonge namens het Jaar van de Ruimte 2015 en Adriaan Geuze over zijn inspiratiebronnen als landschapsarchitect.

Tijdens een intermezzo keek ik als hoofdcurator kort terug op een waanzinnig project, want dat was deze landschapstriënnale. Tot slot van dit intermezzo werden de winnaars bekendgemaakt van Timescape, a festival of follies. Organisator Jan Maurits van Linge begeleidde deze ceremonie met hoornspel

Landschapstriënnale Lingezege 2014 in Beeld

Aan het eind van het symposium hield bestuursvoorzitter Kees Slingerland zijn slotrede. Hij was verheugd om mede te delen dat reeds bekend is waar over drie jaar de Landschapstriënnale plaats zal vinden, namelijk in PARK21 bij Hoofddorp in de Haarlemmermeerpolder. Symbolisch overhandigde hij daarom een bos Triënnalewimpels aan Rob van Aerschot, de projectleider van PARK21.

Met de aanloop naar die Triënnale werd meteen een aanvang genomen. Een **tweede diner pensant** werd die avond reeds gehouden als laatste activiteit op de Bredelaar. Voor dit diner was een grote groep vertegenwoordigers van marktpartijen en belangenorganisaties uitgenodigd. Werd hier de basis gelegd voor een vernieuwend **Forum Landschap**?

